ועתה כה אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא כי גאלתיך קראתי בשמך לי אתה. כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך.

(ישעיהו מג')

א. בא לנחמם באמרו, כי אם היות שהלכו בגלות מפני רוב חטאיהם לא יראו פן תקום שמה הכליה, כי הנה האל יתברך אשר בראם מבטיח אותם "אל תירא". והנה הביא להם ראיה משתי התשועות אשר עשה עמהם להפליא כדי שיאמינו כי כן יעשה להם בקבוץ הגלויות. וזהו: אל תירא כי גאלתיך (מגלות מצרים) ששם נגלה כבודו עליהם וקרא והודיע לכל העולם שלקחם לו לעם וזהו: קראתיך בשמך לי אתה. עוד זכר להם קריעת ים סוף והעברת הירדן ביבשה ועליהם אמר: כי תעבור בימים אתך אני שהוא ים סוף, ובנהרות לא ישטפוך - שהוא הירדן. וככה יעשה להם בקבוץ הגלויות. וסוף המאמר כי תלך במו אש - שהגלות הזאת נמשלת לאש.

ב. ומלבד מה שפרשנו בפרשה הזאת עוד רמז בדבריו אלה לכל הדברים אשר ראינו בעינינו שקרו לגלות ירושלים אשר בספרד בהיותם יושבים במלכות ספרד וגם במקומות אחרים, שנשתמדו בהם כפלים כיוצאי מצרים מתוקף הצרות והשמדות ולבם נכון עם כל זה בה' אלהים ונבא הנביא שלא ישארו בגויותם כי אם ישובו אל ה' על כל פנים. ועל זה אמר אל תירא אחרי שקראתי בשמך יעקב וישראל להיות לי לעם, לא תוכל להתחלף ולהמיר עצמך בגוי אחר, כי לי אתה ושלי תהיה. ולכן אמר עוד: כי תעבור במים - רמז למים הזדונים שהם בני אדם הנטבלים כשיקבלו דתם ואמר: אע'פ שתעבור באותם המים לא תצא מתחת ידי כי כל נהרות העולם לא ישטפוך מתחת השגחתי. עוד ראינו שהתעוללו הגוים כנגד האנוסים באמרם שלא היו שומרים דתם כראוי והיו דנים אותם לשריפה למאות ולאלפים. אבות ובנים, אנשים ונשים והבטיחם הנביא שהחסידים מהם ימלטו מידם - וכן היה: שברחו לארץ ישמעאל ולארץ התוגר ושבו בתשובה. וזהו אמרו: כי תלך במו אש לא תכוה.

(יצחק אברבנל).

הלקט עובד לפי החוברות "מלואים להגדה" שיצאו לאור ע"י קבוצת רודגס בשנות תרצ'ז - תרנ'ן.

הוצאות הקבוץ הדתי בשנת התש"ו
15 דפים 3 הדפים האחרונים מצולמים
+ שער מצולם

כמה מעלות טובות

אחרי הגאולה החרות. חגנו אינו לנו רק חג הגאולה, התהוות העם, אלא גם "זמן חרותנו", סמל הוית האומה.
ולפיכך אין מחבר ההגדה מסתפק ב"לשנה הבאה בארעא דישראל" אלא מוסיף עוד לשנה הבאה בני-חורין.

וכבר העיר אחד מגדולי המפרשים על "אילו לא הוציא ה' את אבותינו ממצרים, הרי גם אנו.......משעובדים היינו לפרעה" אשר אם גם היתה האפשרות בידי ישראל לשחרר את עצמה בכחם ובעצם ידם, לא היו יכולים לעשות כן, יען כי רגש ורוח השעבוד התגברה כבר עליהם.

וביציאתם ממצרים לא קבלו רק את השחרור לשעה, אלא הרבה יותר מזה: את סגולת החרות.

כדי לברר לעצמנו את המושג חרות, עלינו לצאת מנגודו: צמצום החרות, השעבוד. התורה הרוצה לעצב את דמות האדם החפשי לגמרי, יודעת להעריך בשלילה את שעבוד הגוף שתמיד יחובר לו שעבוד הרוח. עבד פטור מקיום מצוות ה', כי הוא מסור לעבודת זולתו, יד רבו תקיפה עליה בהסכמתו. "עבדי תהיו - ולא עבדים לעבדים". רק אדם שמתוך בחירה חפשית בוחר בדרכו, הוא הראוי למלאות את הדרישות הנעלות של התורה:

ברוך שלא עשני גוי - ברוך שלא עשני עבד.

אולם גם האדם הזה, שאין שום שעבוד גופני מוטל עליו, יכול להיות משעובד לרצון אחר. חופש חיצוני קשור לשעבוד נפשי, פנימי, אין לנו תופעה רגילה מזו.

עבדי הזמן - עבדי עבדים,

רק עבד ה' - הוא לבדו חפשי.

(ר' יהודה הלוי)

נקודת המרכז של החרות, עליה להיות למעלה מן הזמן כדי ליצור את האדם העצמאי והחפשי. כי אין לנו שעבוד יותר גדול, מאשר שעבוד האופנה, - עבודות הזמן.

האדם החפשי צריך להשתחרר לא רק מחבלי - או הבלי - הזמן, אלא גם ממנו עצמו. האדם הטבעי נתון לשלטון יצריו וכחותיו, שאינם נותנים מקום להחלטתו המפשית מתוך הכרה ברורה.

נמשלה לבשמים: הבשמים הללו כשהן נלקטים רכים ולחים, אין ריחם נודף. כשהם יבשים - ריחם נודף.

נמשלה ביולדה: האשה הזו כשהיא יולדה שלא בעונתה, אין הולד חי. בעונתו - חי.

(שיר השירים רבה ה')

וירא את ענינו... ויוציאנו ד' ממצרים

אמר רב, כלו כל הקיצין. ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ובמעשים טובים
אמר שמואל, דיין לאבל שיעמוד באבלו.

כ ת נ א י :

<u>רבי אליעזר אומר:</u>

אם ישראל עושין תשובה - נגאלין.
ואם לאו - אינן נגאלין.

<u>אמר ליה רבי יהושע:</u>

אם אין עושין תשובה, אין נגאלין. אלא הקב'ה מעמיד להם מלך קשה שגזירותיו קשין כהמן וישראל עושין תשובה, ומחזירן למוטב.

<u>ר"א:</u> אם ישראל עושין תשובה-נגאלין.
ואם לאו - אין נגאלין.שנאמר:
שובו בנים שובבים ארפא
משובותיכם. (ירמיהו ג')

<u>ר"י:</u> והלא כבר נאמר: חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו. "חנם נמכרתם" לעבודה זרה ולא בכסף תגאלו, אלא בתשובה ומעשים טובים.

<u>ר"א:</u>הלא נאמר:
שובו אלי ואשובה אליכם.
(מלאכי ג')

<u>ר"י:</u> והלא כבר נאמר:
כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והביאותי אתכם ציון.
(ירמיהו ג')

<u>ר"א:</u> הלא כבר נאמר:
בשובה ונחת תושעון.
(ישעיה ל')

<u>ר"י:</u> והלא כבר נאמר: כה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו.
(ישעיה מט')

<u>ר"א:</u> והלא נאמר:
אם תשוב ישראל - אלי תשוב.
(ירמיהו ד')

<u>ר"י:</u> והלא כבר נאמר: ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחיי העולם: כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קודש תכלינה כל אלה.
(דניאל י'ב)

ושתק רבי אליעזר.

(סנהדרין צ'ז - צ'ח)

ונזעק אל ה'....

מן המצר קראתי יה
ענני במרחב יה
לא אמות כי אחיה
ואספר מעשי יה
יסר יסרני יה
ולמות לא נתנני.

עבד כנעני אם היה רבו רודהו והפיל את שנו וסמא את עינו ...... הרי זה קונה עצמו ביסורין.

והרי דברים קל וחומר: מה אם מידי בשר ודם קונה עצמו ביסורין, קל וחומר מידי שמים. וכן הוא אומר: יסר יסרני יה ולמות לא נתנני.

אמנם: אמרו מן המצר קראתי יה, בא לומר שאין ראוי שנתיאש מן הגאולה מפני תוקף צרות הגלות, כי הנה כבר ראינו בגלות מצרים שמן המצר קראתי יה כמו שנאמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'" וענני במרחב. ולכן אני בטוח שכך יהיה בעתיד והוא אומרו " ה' לי ולא אירא". ולכן בא הפסוק מן המצר בלשון עבר: לפי שמדבר בגלות מצרים שהביא לראיה. ושאר הפסוקים בו בלשון עתיד.... ולפי שראה המשורר ברוח קדשו שיפול ספק גדול בלבבות האנשים, אם ישראל יטמעו בגלות מתוך צרותיהם, לכן הוצרך לומר כמבטיח מדבר בשם האומה: לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה, ר"ל לא אמות ולא אכלה בגלות, אבל תמיד אחיה ואספר תשועת ה' כדי לספר מעשי יה כי נורא הוא. ואף על פי שיתקפוני צרות, לא תהיה כליה גמורה: כי "יסור יסרני יה ולמות לא נתנני".

(ר' יצחק אברבנל)

ויזכור אלהים את בריתו

יענך ה' ביום צרה.

משל לאב ולבן שהיו הולכים בדרך ונתיגע הבן ואמר לאב: היכן היא המדינה? אמר לו: סימן זה יהא בידך: אם ראית בית הקברות לפניך הרי היא המדינה קרובה לך. כך אמר להם הקב'ה לישראל: אם ראיתם את הצרות תכפו אתכם – באותה שעה אתם נגאלים, שנאמר: יענך ה' ביום צרה.

(שוחר טוב כ'ד)

בארבעה דברים נמשלים דרכי גאולתם של ישר.ל: בקציר, בבציר, בבשמים וביול-דה.

בקציר: השדה הזו כשהיא נקצרת שלא בעונתו, אפילו התבן איננו טוב. בעונתו – הוא טוב.

בבציר: הכרם הזה כשהוא נבצר שלא בעונתו, אפילו הומצו אינו טוב. בעונתו – הוא טוב.

והקב״ה מצילנו מידם

וראוי שתדע גם כן עם זה שזכרון גאולת מצרים הוא תקוה רבה והוראה גדולה על הגאולה העתידה. וכמו שאמר הנביא: כימי צאתך מארץ ממצרי̈ם...... ואמר: הן גאלתי אתכם אחרית כראשית. להגיד שהיו שתי הגאולות מתקשרות זו בזו וכמאמר הנביא: יוסיף ה׳ שנית את ידו לקנות את שאר עמו .....כאשר... ביום עלותו מארץ מצרים. עד שמפני זה אמרו חז"ל שנאמר למשה במראות הסנה אהיה אשר אהיה לומר: אהיה עמכם בצרה זו ואהיה עמכם בצרה אחרת משעבוד מלכויות. ואף על פי שאלה הם דברי הגדה, אין בהם נפתל ועקש. ולנו תקנו שנעשה בזריזות ככל חוקת הפסח ומשפטיו לפי שגם זה הוא לנו תמיד עדות ברורה על הגאולה העתידה.

(רבי יצחק אברבנאל)

בדרך חיר

כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה
תצמיח כן ה׳ יצמיח צדקה ותהלה נגד
כל הגוים. (ישעיה סא, יא׳)

וההתפעלות לא תבא כי אם מצד ההפוך בו בעצמו .... כך בכל הדברים השפ-לים להיות השנוי מתמיד בהם, אי אפשר שימצא בהם טוב גמור..... ולזה היו הנביאים והחסידים בוחרים לסבול הצער בעולם הזה להשיג אותו בתענוג הרוחני בהיותם יודעים שבדרך התענוג להמצא אחר הצער כמו שהוא מדרך ההפכים להמצא האחד בסוד חברו.

כי ההויה לא תמצא כי אם אחר ההפסד וההפסד כי גם אחר ההויה. וכן לא תבוא השמחה כי אם מתוך העצבון וכן המעלה לא תבא כי אם אחר השפלות. ולזה תמצא כי כשהיו ישראל במצרים בתכלית הגלות והשפלות -- אז השפיע להם הש"ית צורת התרוממות והכבוד. אמר הכתוב: ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים וזה על דרך טבע ההויה שתמצא אחר ההפסד. כי לא תמצא הוית האפרוח רק אחר הפסד צורת הביצה ולא צמיחת הזרוע רק אחר הפסד צורת הגרעין. וכן לא תמצא הישועה וההצלזת האומה רק אחר היות האומה בתכלית השפלות הדומה אל ההפסד. וזה הוא שאמר הכתוב: כי כארץ תוציא צמחה רוצה לומר אחר הפסד צורת הגרעין, כן ה׳ יצמיח צדקה ותהלה אחר תכלית השפלות והדלות.

(ס׳ העיקרים לר׳ יוסף אלבו)

אלא שבכל דור ודור

כל זה מי אמר? –

רבי אליעזר אומר:

משה וישראל אמרוהו, בשעה שעמדו על הים.

הם אמרו: לא לנו ה', לא לנו !

משיבה רוח הקודש להן: למעני, למעני אעשה.

רבי יהודה אומר:

יהושע וישראל אמרוהו, בשעה שעמדו עליהם מלכי כנען.

הם אמרו: לא לנו ה', לא לנו !

משיבה רוח הקודש להן: למעני, למעני אעשה.

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

חזקיה וסיעתו אמרוהו, בשעה שעמד עליהם סנחריב.

וכו'.

רבי עקיבא אומר:

חנניא מישאל ועזריה אמרוהו, בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע.

וכו'.

רבי יוסי הגלילי אומר:

מרדכי ואסתר אמרוהו, בשעה שעמד עליהם המן הרשע.

וכו'.

וחכמים אומרים:

נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה – שלא תבא עליהם לישראל

ומכשנגאלין אומרים אותו על גאולתם. (פסחים קי"ז א')

מיסוד האומה נפתחת הצפיה לקורותיו. אולם רק הצפיה. כי נראים כלם כגלומים באותו המקור הראשון.

לא רק היום עומדים עלינו לכלותינו אלא בכל דור ודור – עד לזה הראשון שיצא ממצרים, ובכל דור ודור הצילנו המקום.

זוהי הצפיה הנשקפת מן המקור הראשון על פני כל זה, מה שהיה כבר חבוי בחיק המקור הזה, ביצירת האם:

<u>הגלות והגאולה.</u>

(פרנץ רוזנצוייג)

יאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפזר ומפרד בין העמים
בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם
עושים ולמלך אין שוה להניחם.

יקראו סופרי המלך ויכתבו ....ונשלחו ספרים. ומה כתבו באותם הספרים? כל העמים האומות והלשונות שלמכם ישגה. עם אחד יש בינינו, נבזה מכל העמים ורקחם גסה, מנכנים לתקלה ולקלקלה, מלעגים עלינו ושמחים ברעתנו.... באו וראו מה עשו לאותו עני פרעה: כשירדו למצרים קבלם בסבר פנים יפות והושיבם במיטב הארץ וזן אותם בשני רעבון והאכילם מכל טובה. בקש שיבנו לו פלטין אוות, ובאו עליו בעלילה ואמרו לו: נלכה נא דרך שלושת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו, אחר כך אנו חוזרים, רצונך השאילנו כלי כסף וכלי זהב ושמלות. והשאילום כספם וזהבם וכל בגדיהם הטובים וטענו כל אחד כמה חמורים עד שנצלו את מצרים וברחו להם. ררף פרעה אחריהם להשיב את ממונו ובכל מחנהו. מה עשו לו? היה עמהם אדם אחד שמו משה בן עמרם ובכשפיו נטל מקל אחד ולחש עליו והכה בו את הים עד שחרב, ונכנסו כולם ביבשה בתוך הים ועברו כולם - ואיני יודע במה עברו ובמה יבשו המים. כיון שראה פרעה כן, אף הוא נכנס אחריהם..... הוא וכל חילו (טבעו) בים ולא זכרו הטובה שעשו להם.

.... יסופר אצל אפיון כי יש חוק נעלם ליהודים לתפוש איש יוני הבא מארץ נכריה ולפטם אותו שנה שלמה, ואחרי זאת הם מוציאים את האיש, ממיתים אותו בזבחם אותו לקרבן על פי משפטיהם וטועמים מבשרו ונשבעים על בשר זבח היוני לנטור שנאה ליונים כל הימים. פעם הוא שופך עלינו בוז על מורך לבבינו ופעם הוא מחרף אותנו כי עזי מצח ומרי נפש אנחנו.

(יוסף בן מתתיהו -
נגד אפיון)

לא רק ברומאים לבד מרדו היהודים, אלא בבני אדם בכללם. עם שאינו חי חיים עליזים ומסרבים להסב לסעודה עם זרים ושקרבנותיהם נסכיהם ותפלותיהם של העמים הם לו לזרא. עם בזה יותר רחוק מאתנו מאשר שושן..... ואפילו מההודים הרחוקים ביותר.

(אפולוניו מטיאנה בשעת
המלחמה עם היהודים)

ועוד כמה גזרות, שמדות עברו על ישראל שלא נכתבו וגם אנחנו לא נוכל לדעת כל הערים והמלכויות אשר נפוצו שם. לא נשאר מזרע ישראל מן אלף מאשר יצאו ממצרים וערי ישראל ובאו לספרד, לצרפת ולאשכנז, כי הרבו לעמור על קרושת ה' ונהרגו מהם לאלפים ולא נשארו מהם חלק אחד מחמשת אלפים. צדיק הוא השם כי פיהו מרינו, וכאשר פרענו חובותינו, יאר ה' פניו אלינו וישיב את שבותינו אמן.

וכשיעביר אדם במחשבתו המכות הגדולות האלה יפלא בעיניו ויאמר: מה חרי אף הגדול הזה, לא עשה כן לכל גוי אם היותם עמוסים חטאים יותר מהיהודים?... וכל השאלות האלה וכיוצא בהן תשובתן פסוק אחד לבד, והוא "רק אתכם ירעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקור עליכם את כל עוונותיכם".(עמוס).

(שבט יהודה)

הנאמן

זכות ארבעה דברים נגאלו בני ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם ולא שנו את לשונם ולא גילו מסתוריך שלהם, ולא בטלו את המילה.

כך נולדו זקני ישראל

מנה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל. והשוטרים היו מוכים על יתר העם ולא היו מוסרים אותם ביד הנוגשים. אמרו: מוטב לנו ללקות, ולא יכשל יתר העם. לפיכך כשאמר הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש, אמר משה: רבונו של עולם, אני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי. אמר לו: אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו – אותם השוטרים שמסרו עצמם ללקות עליהם במצרים במתכונת הלבנים, הם יבואו ויטלו בגדולה זו.

דרש רב עוירא: בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ישראל ממצרים.

הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. (ירמיהו ב', א')

ויתחלקו כל בני ישראל מפני מצרים לארבעה ראשים. הראש האחד בני ראובן ושמעון ויששכר ויאמרו להפיל את נפשם בים כי יראו מאד מפני כל מצרים.

הראש השני בני זבולון ובנימין ונפתלי ויאמרו לשוב מצרימה עם מצרים.

הראש השלישי בני יהודה ודן ויוסף ויאמרו ללכת לקראת מצרים להלחם אתם.

והראש הרביעי בני לוי וגד ואשר ויאמרו לבוא בתוך מצרים להומם. – מתוך שהיו נוטלים עצה אלו ואלו, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה. לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל.

(מדרש)

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו

בן בקש לעקור את הכל.

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ.

ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה. ויאמרו אלהם ירא ה' עליכם וישפט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו.

ו י פ ג ע ו : אנשים מישראל ורבותינו דרשו כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו, שנאמר בהם: יצאו נצבים. (שמות ה', כ-כא')

המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש. (במדבר, טז' יג')

המעפיל

ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו. וזבד בנו ושותלח בנו ועזר ואלעד והרגום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם. (ד"ה, א, ז'כא)

בעת ההיא בשנת מאה ושמונים שנה לרדת ישראל מצרימה יצאו אנשים גבורי חיל ממצרים שלושים אלף רגלים מבני ישראל ויהיו כולם משבט יוסף מבני אפרים. כי אמרו: "תם הקץ .... על בני ישראל מימי קדם... ויתאזרו האנשים האלה וישימו איש חרבו ואיש כלי מלחמתו עליו ויבטחו בגבורתם ויצאו ממצרים ביד חזקה. ולא הוציאו אתם צידה לדרך, רק כסף וזהב. כי אמרו לקחת את מחיתם מפלשתים במחיר ואם לא ולקחו מאתם בחזקה. וישימו פניהם ארץ גת. ויאמרו אל הרועים תנו לנו מן הצאן במחיר לאכול כי רעבים אנחנו. ויאמרו הרועים: הצאננו הם כי ניתן לכם אף במחיר? ויגשו בני אפרים לקחתם בחזקה. ויצעקו רועי גת ויזעקו את כל אנשי גת ויחגרו איש כלי מלחמ-תו ויצאו אל בני אפרים למלחמה. ויצאו מכל ערי פלישתים לעזרת אנשי גת כארבעים אלף איש. ויערכו האנשים האלה את בני אפרים מלחמה ויתן ה' את בני אפרים בידם כל אשר יצאו ממצרים, לא השאירו שריד ופלים.

(ספר הישר)

היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה' ויניחנו בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות.
ארז"ל אלה היו מבני אפרים שמיהרו את הקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת.

הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממותנו במדבר. (שמות יד' יב')

יש לתמוה איך יירא מחנה גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם. התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה. ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים במלחמה, הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפלת משה היה חולש את ישראל והשם לבדו שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות סבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אין בהם כח להלחם בכנענים עד שקם דור אחר, דור שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה.

(אבן עזרא)

ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב.

(שמות טז' ג')

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת ה**אבטחים** ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים.

(במדבר יא' ה')

וטפכם אשר אמרתם **לבז** יהיה **והבי**אתי אתם וידעו את הארץ אשר מאסתם בה. ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה.

(במדבר יד' לא-לב)

איש הריב

ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן **נודע** הדבר.

(שמות ב' יג-יד)

ש נ י א נ ש י ם ע ב ר י ם : דתן ואבירם. ויירא משה, ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים. אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל.

א כ ן נ ו ד ע ה ד ב ר : ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך.

(שמות ב')

כנגד ארבעה בנים

המתבולל, איש הריב, המעפיל והנאמן.

המתבולל

התשפט אתם התשפוט בן-אדם את תועבת אגותם הודיעם. ואמרת אליהם כה אמר ה' **אלחים**. ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב **וא**ודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם. ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם **זבת** חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות. ואמר **אליהם** איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל תטמאו אני ה'.. אלחכם. **וימרו** בי ולא אבו לשמע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפוך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים.

(יחזקאל כ' ד'-ט')

ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלושת ימים: ולמה הביא עליהם חשך? שהיו בני ישראל באותו הדור רשעים שהיו להם פטרונים מן המצרים. והיה להם שם עושר וכבוד ולא היו רוצים לצאת ממצרים ומתו בשלושת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקים כמונו.

(שמות)

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה. ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים.

דבר אחר ח מ ש י ם : אחד מחמשה יצא וד' חלקים מתו בשלושת ימי אפלה. ויש אומרים אחד מחמשים. (רש"י)

וישבו בערים אשר המלך והשרים יושבים שם ויהי כי עצמו בני ישראל ויעשירו וירבו להם וילכו בדרכי מצרים ונשאו להם המון נשים ופלגשים כמשפט שרי המצרים ודדחו ללכת אחרי אלוהי מצרים וטמאו בגילוליהם ובשקוציהם ויגבה לבם מאד ולא **זכרו** כי גרים הם בארץ לא להם.

(יעבץ א' 31)

ישראל והדם על המזוזות והמשקוף הוא השומר עליהם.

ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואומר לך: "בדמיך חיי" ואומר לך: "בדמיך חיי".

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו – וגם לבן בקש לעקור את הכל. בכל דור ודור נשנו הנסיונות והגזרות להשמיד את היהודים, את הילדים בפרט ולהעביר אותם על דתם – "מי במים ומי באש".

אבל " זאת התורה לא יוכל להמלט ממנה לא אחד מזרע אברהם אבינו לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו עד סוף כל הדורות".

מנהג אבות - סימן לבנים

אבל גם מה שקרה לבנים, הרי זה סימן ופירוש למה שנעשה לאבות. ובמובן זה חייב אדם בכל דור ודור לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים.

פסח מצרים נעשה לפסח הדורות לפיכך אנחנו ראויים לפסח לעתיד לבוא ואנחנו מוכנים לקבל את פני אליהו הנביא:

"הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא היום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

אם הררי נשף עלינו נערמו –
לא דעכו כל-הניצוצות לא תמו;
מהרי הנשף עוד נחצוב להבה,
מנקיקי הסלעים – ספירים לרבבה.
על-קרקע העם מתחתיות נשמתו –
עוד תגה ותנוצץ שכינתו.
הוי, הבו-נא יחדו לעבודה הגדולה!
נגלה-נא הרי הנשף נגלה!
נחשפה-נא לבבות ההררים הרבים!
הוי, בני המכבים!
העמידו את-עמכם הקימו הדור!
חצבו אור, חשפו אור!

(למתנדבים בעם, ח.נ.ביאליק

בשורת החירות מאירה עליה מראשיתה, חירות הסעודה, שכלם בני-חורין ושוים בה, מתבטאת במה שנשתנה הלילה הזה מכל הלילות: ב"כולנו מסובין", חבר לסעודת בני-חורין שבימים ההם, ובצורה עוד יותר חיה היא מופיעה בעובדא, שדוקא הקטן שבחבורה מדבר, לפי דעתו, לפי בגרותו, ואביו מלמדו.

הרי זהו הענין של החברות האמיתית בנגוד להוראה, המיוסדת תמיד על השלטון, שדוקא הזוטר בחוג קובע את רמת השיחה. עליה להקיף גם אותו, לא יתכן, שהנוכח בה בגופו יוצא מתוך מסגרתה הרוחנית.

וכך משמשת סעודה זו ליעודה של האומה לדרור.

(פרנץ רוזנצוייג)

מצוה עלינו לספר...

לא ההבטחה בלבד שנתנה בברית בין הבתרים עומדת לאבותינו ולכל הדורות שבאו אחריהם, אלא הירידה למצרים השעבוד ויציאת מצרים: חוזרים ונשנים בכל דור ודור.

חוזרות ונשנות הירידה מארץ ישראל למצרים: בשתי פנים, הן מפאת "אנוס על פי הדבור" והן מפאת "וירא יעקב כי יש שבר במצרים".

בכל דור ודור קם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף ויאמר לעמו הבה נתחכמה לו פן ירבה..........

בכל דור ודור "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה". ויחד עם זה "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה".

בכל דור ודור מצויים אלה, המחשבים את הקץ וטועים ואלה הדוחקים את הקץ ואינם יכולים לעמוד ביסורים, אלא כל אחד מוצא לו דרך הצלה. רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר.

בני אפרים, המעפילים האלה, אינם הולכים לפני העם ומתניהם חגורים וסוללים את הדרך להמונים שיבואו אחריהם, אלא עלולים להיפך להנתק מהמון העם ולעמוד בודדים במערכה הראשונה בגת, אשר בה נתקלים וכלים.

בכל דור ודור חוזרים ומופיעים שני אנשים עברים נצים ומלשינים על חבריהם לרשות.

מתקיים תמיד בנו אפוא: וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפלה ויש אומרים אחד מחמשים.

בכל דור ודור מצויים בעולם מצורעים הרוצים לשטוף את צרעתם בדם ילדי

הא לחמא עניא . . . . .

מקימי מעפר דל

לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא. מדת בשר ודם - רואה אדם עומד יפה ועשיר הוא מעמידו ומטיעו. כשהוא רואה לאדם שהוא נופל, שוב הוא מפילו. אבל הקדוש ברוך הוא איננו כך. אם הוא רואה אדם שמתגאה, הוא מפילו, ואם רואה אדם שנפל עד שאול תחתית הוא מעמידו שנאמר: מקימי מעפר דל. הרי כזה היה נס מצרים: כי אתה יה עני תושיע.

הא לחמא עניא די אכלו ....במצרים. ונהפך לנו ללחם החירות "מצה זו על שום מה? - על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הק'בה וגאלם."

ועל כן קבעו לנו את מנהג החסידים הקדמונים בלילה זה המוקדש לזכר הנס של עם עני תושיע. וכפי שנמסר לנו על רב הונא: כי הוא כרך ריפתא, הוה פתח לבביה ואמר : כל מאן דצריך ליתי וליכול. אמר רבא: כולהו מצינא מקיימנא לבר מהא דלא מצינא למיעבד - משום דנפישי בני חילא. (כאשר הוא אכל לחם היה פותח דלתו ואמר כל הצריך יבא ויאכל. אמר רבא: את הכל אנחנו יכולים לקים חוץ מזה שאיננו יכולים לעשות מפני שרבו העניים). (תענית כ)

והשוה לזה מאמר חז"ל: תניא, רבי יהודה אומר: גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר: שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבא. (ירושלמי, פאה)

ומה מאד מתאים ההמשך השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין, שגם לנו יהפך לחמא עניא ללחם החרות, בזכות החסד שאתה עושה את העני עמך - יתקיים כי אתה עם עני תושיע.

בלבו קמשין

אבל החיים המשותפים של הבית אינם במשמעת המשותפת, רק בסעודה המשותפת באים הם לידי בטוי חי בסעודה שכל אברי הבית נאספים אליה מסביב לשולחן.

כאן כל אחד שוה לחברו, כל אחד כמו לעצמו בכל זאת מאוחד עם כל האחרים. סעודת הסדר היא בין כל הסעודות המצוה הרבות: כלה סעודה, סעודה גרידתא. הסעודה הזאת הנה מתחלתה ועד סופה עבודת אלהים ממש - באמת כפי שאנו קוראים לה"סדר", סדורה כלה על פי הלכות "הפסח".

פטר יטרני יה...

אמר רבי יוחנן: אם ראית דור
שמתמעט והולך, - חכה לו, שנאמר:
ואתה עם עני תושיע.- אם ראית דור
שצרות רבות באות עליו כנהר - חכה
לו, שנאמר: כי יבוא כנהר צר....
וסמוך ליה ובא לציון גואל.
(סנהדרין צ"ח)

מזל של דם, עת האומה אובדת בתפוצות, חוגגים אנו השנה את חג הפסח. את יציאת מצרים מזכירים אנו הפעם בלילה. ובפנינו שאלת החרדה, חרדת ישראל: שומר מה מליל, למה זה ועד מתי?

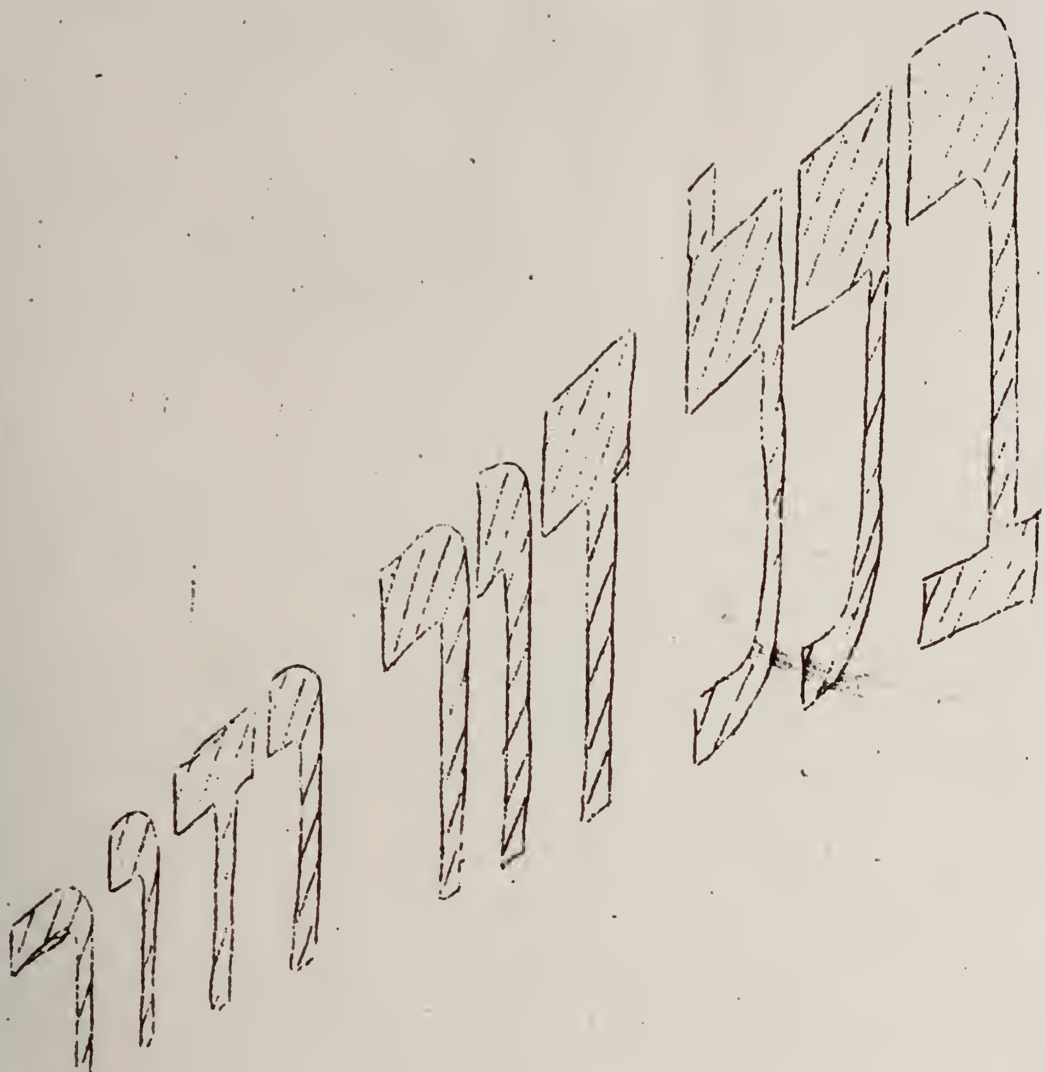
יציאת מצרים, זכר לקורות של העבר הרחוק מקור תקוה היא למחר, יסוד איתן באמונתנו. בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. כי שאל נא לימים הראשונים אשר היו לפניך.... הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי..... ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניכם...

במצרים נוכחנו אשר קרוב ה' אלהנו לנו בכל קראנו אליו, אשר אתנו הוא בהגיע הקיצים, להושיענו. ודוריה זו של גלוי שכינה לא חדלה מקרב האומה מני אז ועד היום, בידעין ובלא ידעין. זהו יסוד תקות ישראל, זאת צפיתו, באשר נודע לנו שמו קדם: אהיה אשר אהיה, כי אהיה עמך.

ובכך נכנסה לקרוא את ההגדה השנה הזאת ולעמוד מתוגה על ענין הגלות והגאולה, להפיק ממנה אומץ להעלות מדבריה תקוה בלבנו ואכן קיים הדבר:

בדמיך חיי.

RB293593

[illegible]

בשנת העת"א עברי
לשנה הבאה בני חורין